

De noodzakelijke bijsturing van het sociaal wijkteam

Het sociaal wijkteam anno 2023 is een ander team dan beleidsmakers bij de start van de decentralisaties in 2015 voor ogen stond. Waardevol, vindt onderzoeker Silke van Arum, maar echt anders werken is niet van de grond gekomen. "Ik denk dat je opbouwwerk als specifieke expertise nodig hebt om je taak als wijkteam volwaardig te doen."

TEKST: PIET-HEIN PEETERS BEELD: MOVISIE | PIXABAY/GERALT

"Ondersteuning dichtbij, laagdrempelig, samenhangend, aansluitend op het dagelijks leven in de wijk, outreachend, in coproductie met bewoners." De vraag aan Silke van Arum was wat bij de start van de decentralisaties de bedoeling was van de wijkteams die toentertijd in tachtig procent van de Nederlandse gemeenten opgericht werden.

Bijna tien jaar later constateert Van Arum, programma-leider passende ondersteuning bij Movisie en een van de penvoerders van de peiling *Sociale (wijk)teams* die september 2023 verscheen, dat de teams een andere invulling hebben gekregen. "Ze bieden nu vooral passende en samenhangende ondersteuning, aan individuen of gezinnen", zegt ze. "Het echt wijkgericht werken, het activeren in coproductie met buurtbewoners, laagdrempelig, dichtbij, wat toen bedoeld werd met 'transformatie', is vanuit de wijkteams eigenlijk niet van de grond gekomen."

Onderzoek

Silke van Arum doet met collega's sinds de start van de decentralisatie, 1 januari 2015, onderzoek naar de ontwikkeling van de sociale wijkteams. De in september verschenen peiling is hun vijfde rapport. Hét sociale wijkteam bestaat niet, vertelt Van Arum, er is verschil in hoe gemeenten en teams de functie hebben ingevuld. De noemer is wel dat de teams een soort loket zijn, vaak op het gemeentehuis, waar je als burger met hulpvragen terecht kunt en je vervolgens lichte ondersteuning kunt krijgen, bijvoorbeeld bij het in beeld krijgen van je financiële situatie, of in contact wordt gebracht met meer specialistische hulp. Hoewel niet de oorspronkelijke bedoeling, ziet Van Arum wel de waarde van deze teams.

"Het ideaaltypisch team, in de praktijk gaat het natuurlijk vaak net anders, werkt integraal omdat er professionals met verschillende achtergronden in het team zitten. Ze pakken de regie op voor een gezin of een bewoner, hebben de tijd om de vraag goed in beeld te krijgen. Ze zijn direct benaderbaar, weten van de sociale kaart en de eerste lijn in hun werkgebied." En dat is volgens Van Arum echt een verbetering vergeleken met voor 2015. "Toen had je al die situaties waarbij tien hulpverleners ieder uit hun eigen toren kwamen en je als cliënt telkens weer opnieuw je verhaal moest doen."

Individueel

Het huidige sociale wijkteam is, kun je zeggen, een groep casusregisseurs die in onderlinge samenwerking hulpvragen beantwoordt met individueel aanbod. Die al snel na 2015 ontstane rol komt, denkt Van Arum, met name door de grote hoeveelheid aan vaak complexe

individuele hulpvragen, waardoor de teams in de eerste jaren na de decentralisatie 'overvallen' zijn. De 'caseload' was van het begin af aan hoog. Dat creëerde een manier van werken, een groef waarin de teams terecht kwamen en die ze verder zijn gaan uitdiepen.

Van Arum: "Wat je ziet, is dat wijkteams veel hebben geïnvesteerd in hun deskundigheid omdat ze beter willen worden in de casuïstiek waar ze mee te maken hebben. De in afgelopen jaren sterk gegroeide samenwerking met huisartsenpraktijken, en met name de praktijkondersteuners die daar werken, past daar ook in. Individuele casuïstiek is het vertrekpunt."

Extra deskundigheid vereist

Aanstaand beleid versterkt die ontwikkeling alleen maar verder, meent Van Arum. "Je hebt nu het toekomstscenario kind- en gezinsbescherming, de toekomstagenda jeugd, de toekomstagenda gehandicaptenzorg. Al dat beleid is gericht op het gezin, op het individu. En dat vraagt weer extra deskundigheid, bijvoorbeeld over onveiligheid, risicoanalyses, tijdig signaleren."

De teams hebben daarnaast in de jongste jaren net als elders in het sociaal domein en in de zorg te maken met personeelsproblemen. Het verloop neemt toe, er zijn veel vacatures, zzp'ers vullen gaten, maar dat gaat ten koste van de gezamenlijke identiteit, van kennis en ervaring. "De werkdruk is echt hoog", zegt ze. "Dat is in eerdere peilingen al naar voren gekomen. Je ziet dat mensen daardoor uitvallen. Dat heeft ook met administratie-eisen te maken, de wachtlijsten bij zorginstellingen waar ze naar doorverwijzen. Maar we blijven meer verwachten van de wijkteams, zie de nieuwe programma's waar ze mee aan de slag moeten."

Opbouwwerk

Juist het verwezenlijken van enkele van de oorspronkelijke ambities van de wijkteams zou volgens Van Arum kunnen helpen bij de problemen waar de teams nu mee kampen. Bijvoorbeeld door te werken aan 'collectieve' oplossingen voor individuele vragen. Ze vertelt over een wijkteam dat veel individuele vragen kreeg over huursubsidie, toeslagen, wat wel en niet mag.

"Die kun je telkens individueel beantwoorden", zegt ze, "maar dit wijkteam is met de grootste woningcorporatie in hun gebied gaan zitten die al die informatie heeft en nu organiseren ze de eerste dinsdag van de maand een inloopbijeenkomst."

Het is in de ogen van Van Arum een goed voorbeeld van "door al die individuele vragen heen kijken". Welke patronen aan sociale problematiek zijn er in jouw werkgebied? En is het dan mogelijk daar iets anders voor te organiseren dan individuele ondersteuning?

Hulp of voorzieningen

Dat 'andere' kan bijvoorbeeld hulp van andere buurtbewoners zijn of voorzieningen als een buurtclub of een sportclub waar mensen een plek vinden, gesteund worden. Ook dat zijn ideeën die passen bij het wijkteam zoals het in 2014, 2015 bedoeld was. Dicht op de bewoners van de wijk, in samenwerking met de bewoners van de wijk. Het vraagt een manier van kijken en werken die nu bij het wijkteam meestal ontbreekt.

Van Arum: "Het idee is dat draagkrachtige bewoners kunnen helpen bij sociale problematiek. Kun je die activeren? Heb je die in beeld? Dan heb je het over het klassieke opbouwwerk." Maar die kwaliteit heeft het gemiddelde wijkteam niet, weet van Arum. Terwijl het notabene in de eerste jaren wel zo was. "Maar juist door die nadruk op het individuele zijn opbouwwerkers uit die teams vertrokken. Zeiden ze 'dat ze hier helemaal niet voor waren opgeleid'. En soms is ook afscheid van ze genomen. Het beeld ontstond dat opbouwwerkers de hele dag koffie drinken en anderen in het wijkteam brandjes moeten blussen. Dat was natuurlijk niet terecht, maar het geeft wel aan hoe er naar opbouwwerk werd en nog steeds wordt gekeken" Van Arum vindt het gezien de huidige situatie van het wijkteam zonde. "Ik denk dat je dat opbouwwerk ook als een specifieke expertise moet zien die je nodig hebt om je taak als wijkteam volwaardig te doen. Want juist dat kan helpen om in denken en doen van het individuele meer naar het collectieve te gaan en zo ook de druk op het team te verminderen."

VIJFDE PEILING SOCIALE WIJKTEAMS

Om een beeld te krijgen van de stand van zaken rond sociale (wijk)teams, heeft Movisie in het najaar van 2022 een peiling gehouden om dit in kaart te brengen en nieuwe ontwikkelingen en trends te signaleren. Het is de vijfde peiling met deze doelstelling. In de positionering van sociale (wijk)teams blijkt weinig veranderd. Wel is veel minder sprake van uitbesteding aan meerdere aanbieders.

Het aantal gemeenten dat werkt met sociale (wijk)teams ligt stabiel op ongeveer tachtig procent. Wel hebben veranderingen plaatsgevonden in de laatste drie jaar, is de reactie van nagenoeg alle respondenten. De werkwijze van het team en/of de samenwerking met andere partijen zijn de veranderingen die hierbij het meest worden genoemd. Hierbij worden vooral de huisartsen genoemd als belangrijke samenwerkingspartners. In bijna de helft van de gevallen beschikt het wijkteam over een vaste contactpersoon voor de medewerkers in de huisartspraktijken. Vaak gaat het hierbij om de praktijkondersteuner.

De meeste respondenten zijn van mening dat de sociale (wijk)teams bijdragen aan het realiseren van de gestelde doelen van de transities in het sociaal domein. Wel vinden ze dat de teams nog meer integraal zouden moeten werken en dat ze meer zouden moeten samenwerken met maatschappelijke partners en het voorliggend veld. Het lukt te vaak niet om snel de juiste zorg in te zetten. Stagnatie in de keten is hiervan volgens de respondenten de oorzaak.

Sociale (wijk) teams: peiling 2022. Vijfde landelijke peiling onder Nederlandse gemeenten - Silke van Arum, Sonja van Rooijen en Koen Kros - uitgave van Movisie - september 2023 [Sociale-\(wijk\)teams-peiling-2023.pdf \(movisie.nl\)](#)

